

Література

Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова // М.: Сов.Энциклопедия. – 1966. – 607 с. Балинская В.И. Графика современного английского языка / В.И. Балинская // М.: Высшая школа. – 1964. – 354 с. В Британии тексты классической литературы перевели на язык SMS: 2b?Ntb?=? [Электронный ресурс] // Кино, музыка, шоу-бизнес. – Режим доступа: <http://www.newsru.com/cinema/18nov2005/sms.html#2> Маслов Ю.С. Введение в языкознание [Электронный ресурс] / Ю.С. Маслов. – Режим доступа: http://www.bsu.ru/content/hecadem/maslov_us/maslov.pdf Рева Н.С. Засоби графічного оформлення тексту [Электронный ресурс] / Н.С. Рева. – Режим доступа: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nz/89_5/statti/21.pdf Стаценко Е.С. Графические особенности английской и русской чат-коммуникации [Электронный ресурс] / Е.С. Стаценко. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/graficheskie-osobennosti-angliiskoi-i-russkoi-chat-kommunikatsii> Crystal D. How Language Works / David Crystal. – London: Overlook Press, 2005. – 500 P. Internet Slang Dictionary & Translator [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.noslang.com/> Welsh I. Trainspotting / I. Welsh. – L.: Cox & Wyman Ltd., – 1996. – 344 p.

УДК: 81” 37-115 (045)

МАНАКІН В.М.

(Запорізький національний університет)

ДО ПИТАННЯ ПРО КЛАСИФІКАЦІЮ МОВ ЗА ОСОБЛИВОСТЯМИ СЕМАНТИЧНОЇ МОТИВАЦІЇ НАЙМЕНУВАНЬ

Стаття присвячена внутрішній формі слова як параметру зіставного мовознавства і як лінгвокогнітивному феномену, що дає ключ до розуміння етнолінгвістичних закономірностей інтерпретації світу та дозволяє порушити питання про класифікацію мов за особливостями семантичної мотивації найменувань.

Манакин В.Н. К вопросу о классификации языков в соответствии с особенностями семантической мотивации наименований. Статья посвящена внутренней форме слова как параметру сопоставительного языкознания и как лингвокогнитивному феномену, который дает ключ к пониманию этнолингвистических закономерностей интерпретации мира и позволяет поставить вопрос о классификации языков в соответствии с особенностями семантической мотивации наименований.

Manakin V.M. The problem of languages classification according to semantic specifics of designations. The paper dills with inner form of a word as a parameter of contrastive linguistics, as well as cognitive phenomenon which gives a key to understanding ways of linguistic mapping and a new classification languages according to their specifics of the word motivations.

Класичне мовознавство як самостійна наукова галузь утвердилось з відкриттям порівняльно-історичного методу (кінець ХУІІІ – початок ХІХ ст.: Р.Раск, Ф.Бопп, Я.Грім, В.фон Гумбольдт, О.Х.Востоков та ін.), який дозволив запропонувати обґрунтовані класифікації мов світу. З тих часів і дотепер відомі дві основні класифікації, побудовані за ознаками 1) спорідненості мов (генеалогічна) і 2) структури (типології) слова (типологічна, або морфологічна, в іншій термінології). В загальному вигляді вони відбивають тодішні моделі, зокрема В. фон Гумбольдта і А.Шлейхера, з певними уточненнями та розширенням мовного матеріалу. Крім того, є спроби ареального розподілу мов, а також виділення так званих мовних союзів як категоріальних різновидів мовних ареалів.

Активний розвиток зіставного мовознавства і лінгвокультурологічних досліджень другої половини ХХ – початку ХХІ ст. дозволяє порушити питання про ймовірність розподілу мов світу ще за однією ознакою: особливостями семантичної мотивації найменувань (або за параметром, який прийнято називати метафоричним терміном «внутрішня форма слова»).

Метою роздумів цієї статті є спроба повернення до одвічного питання про природу найменування у площині, яку давні греки пов'язували з проблемою співвідношення *слова і предмета*. Не вступаючи у відому дискусію фюсеїстів і тесеїстів, про що має знати кожен студент-філолог, поглянемо на цю проблему з позицій встановлення ймовірних лінгвоносеологічних та лінгвокогнітивних закономірностей ономазіологічних процесів, сутність яких виходить за межі мовознавства і відсилає нас як мінімум до гносеологічного, когнітологічного, психологічного, нейрологічного, соціологічного, етнологічного та культурологічного феноменів. Єднання мовознавства з іншими галузями знань є вже не просто методологічною декларацією, а нагальною потребою на шляху до істинного (чи наближеного до нього) розуміння Мови і Людини в ній.

Предметом спостережень візьмемо внутрішню форма (ВФ) слова, або ж, в ширшому розумінні, – мотивацію найменування. Абстрагуючись від термінологічних деталей, можна стверджувати, що йдеться про власне те саме, що й стало предметом обговорення спочатку для

еллінів, пізніше – для В. фон Гумбольдта, Г. Штейнталя, В. Вундта, А. Марті, інших вчених і особливо, звичайно ж, для О.О.Потебні, якому буде приділено найбільше уваги.

Історія вивчення питання свідчить про те, що сучасне вітчизняне і (меншою мірою) західноєвропейське мовознавство також не полишає поза увагою ВФ слова (огляд бібліографії див. у: [Голянич 2007, Кочерган 2006, Манакін 2004, Снітко 1990]). Проте відмінною рисою сучасних досліджень ВФ слова на фоні античного та класичного поглядів на це явище є те, що внутрішня форма слова здебільшого розглядається як суто *мовне* явище, без орієнтації на його багатопланову, а відтак – міждисциплінарну природу. Такий вузько науковий підхід стосується й багатьох інших проблем і є лише свідченням того, що мовознавство досі не може звільнитися від полону ідей сосюріанства і структуралізму, коли основна увага зосереджувалась на «*мові в собі та для себе*».

Навіть дуже поверхове знайомство з тим, як тлумачили явище мотиваційного зв'язку найменування і образу предмета у давнині переконує, що це був принципово інший – глибинний підхід, за яким конкретне явище розглядалось як прояв внутрішніх загальних принципів світоустрою. Зокрема, явище, яке сьогодні ми називаємо ВФ слова і усвідомлюємо його як першооснову найменування, давні вчення намагалися ув'язати з пошуком першопричини буття і Універсуму в різних поняттєво-концептуальних визначеннях. Так, в Упанішадах оперують поняттям *брахман*, що тлумачиться як абсолютний початок. У буддійському вченні про природу речей йдеться про елементи дхарми, які становлять основу речовини, з якої зроблений світ (див.: [Голянич 2007, с. 11]).

Представники даосизму також виділили окрему категорію *дао* — вічне й незмінне начало, загальний абсолют, у невизначеності якого заховано сутність речей. Крім того, це й першооснова найвищого взаємного порозуміння людей. Відомий філософ-конфуціанець Іто Дзинсай (1627-1705) писав: «Міті (дао) –це ніби шлях, по якому відбувається спілкування людей між собою. Це є також причиною взаємодії усіх речей. Загальне ім'я цьому – дао» (цит. за: [Манакін 2004, с. 152])

О. Ф. Лосев, вивчаючи поняття „*вираження*”, запропоноване Аристотелем, відзначав, що в античній естетиці була поширена теорія діалектичного синтезу внутрішнього та зовнішнього. За нею усе матеріальне несе на собі відбиток «внутрішнього» (життя) [Лосев 1982, с. 91-92]. У творах Аристотеля такі категорії невід'ємно пов'язані з терміном *ентелехія* (entelecheia), що вживається для позначення тотожності зовнішнього та внутрішнього, тобто матерії та форми. Аристотель у своїх роботах використовував термін *ейдос* 'ідея' та ставив знак тотожності між ним та матерією. Філософ пояснював це тим, що матерія без ейдоса є тільки абстрактною можливістю існування чогось. У той же час ейдос без матерії є лише розумовим (логічним) принципом, який не має ніякого конкретного вираження [Лосев 1982, с. 93]. Отже, вони (ейдос та матерія), можуть існувати у своїй нерозривній спільності.

Діалектика внутрішнього та зовнішнього покладена Аристотелем в основу пояснення терміну *to ti en einai* (дгр.), який був перекладений О. Ф. Лосевим російською мовою як „*чтойность*”. Грецький філософ вживав його для опису ситуації творення нерухомої картинності певної речі за допомогою великої кількості змістових енергій (погляд на мову як енергетичне явище – окрема проблема, яка також розпочинється з античності (див.: [Манакін 2008]), які знаходяться в постійному русі. Розглядаючи питання мови та думки, Аристотель не використовував термін „внутрішня форма”, хоча й оперував чимось подібним, надаючи тлумачення імені.

Поняття „внутрішня форма” вперше з'являється в „Енеадах” грецького філософа Плотіна, що був засновником неоплатонізму. Так само, як і Аристотель, Плотін вживав цей термін, говорячи про внутрішню структуру твору мистецтва та вияву духовного змісту індивіда [Откупщиков 2005, с. 83]. Інтерес до 'першослова' також виявляли Гомер, Гесіод, Геракліт, Платон, Варрон, Августин та ін. Їхні праці відбивають в основному філософське і загальнонаукове сприйняття дійсності. Проблема *внутрішнього* виступала для них „основною конструктивно-логічного осягнення речі, виявлення онтологічної природи якої залежало від філософської системи” [Голянич 2007, с. 8] Проте саме ці давні філософські доробки стали основою для подальшого розвитку категорій внутрішнього/зовнішнього та їх поступового переміщення у сферу філософії мови і власне лінгвістики.

Крім античних мислителів, до питання внутрішньої форми слова підходив і Конфуцій,

який вважав, що назва нерозривно пов'язана з предметом навколишнього світу і повинна відбивати його характерні особливості, бо тільки в такому разі можна говорити про правильність імен. Внутрішня форма розглядалась і представниками давньоіндійської граматичної школи. Вони стверджували, що усі предмети та явища породжуються спочатку у формі слова, а думка та всі знання тісно поєднані з лексичною одиницею [Клименко 1984, с.10].

Завершуючи стислий екскурс питання про ВФ слова крізь призму філософії давнини, зазначимо, що найбільш продуктивною для сьогодення лишається тлумачення цього поняття Платоном. У своїй праці „Кратил” він зазначає, що слово, крім свого значення і звукової форми, має ще одну характерну особливість — „*ідею, образ слова*”, завдяки якому немає потреби відтворювати всі риси, характерні предметові, щоб одержати образ. Він (образ) може через деякий час затемнюватись. Це призводить до втрати словом своїх функцій зображення. Філософ також розділяв слова на первинні та вторинні (аналогічно до слів-основ та похідних), причому давав зрозуміти, що пояснити внутрішню форму первинних слів неможливо. Але ж найголовніше – це те, що феномен ВФ слова співвідноситься з платонівською „*ідеєю ідей*”. Сутність її полягає в тому, що вона знаходиться в певному трансцендентальному бутті, а тому не може бути повністю зрозуміла людині. Оперуючи сучасними категоріями, можемо говорити, очевидно, про рівень *ноосферичної організації* інформаційно-змістового континууму людства та Універсуму, що також є складником трансцендентального, або ж метафізичного, буття.

Наступний етап у вивченні явища ВФ слова та внутрішньої форми мови в цілому – це лінгвофілософська система В. фон Гумбольдта. Базовим постулатом його вчення є те, що *мова є світом, який лежить між зовнішніми явищами та людиною*. [Гумбольдт 1984, с. 13]. Мова – це „проміжна реальність”, що інформує не про те, як називаються предмети, а про те, як „вони нам надані” [Гумбольдт 1984, с. 13]. У ХХ ст. про мову як проміжний світ між людиною та дійсністю знову будуть говорити Гайдегер, Рассел та ін. За Гумбольдтом, мова – це *інтелектуальний інстинкт* [Гумбольдт 1984, с. 8]. Саме тому відома теза вченого про *єдність (і навіть тотожність!) мови та мислення* передбачає активну роль першої в процесі перетворення світу в думки за допомогою мови. Сучасні нейролінгвістичні школи схиляються до думки, що мова не просто виконує мислетворчу функцію, а є певною функцією мозку, окремою нейронною програмою, що скеровує діяльність людського мозку.

Положення Гумбольдта, які підтверджуються сучасними розвідками вчених, виявляють, таким чином, глибинні лінгвокогнітивні та нейролінгвістичні чинники різноманітності мовних картин світу та особливостей внутрішньої форми слів різних мов. Незважаючи на належність до єдиної загальнолюдської мови (єдиного когнітивно-семантичного континууму), кожна мова пояснює світ по-різному. Іноді повністю протилежно, іноді лише зі зміщенням акцентів до певної сфери, але завжди по-різному. Мову можна розглядати як засіб дати відповідь на те, що таке світ, адже „вивчення мов світу – всесвітня історія думок та почуттів людства” [Гумбольдт 1984, с. 27].

О. О. Потебня розвиває загальні положення Гумбольдта, зокрема його положення про *творчу природу мови*, її динамічну сутність, завдяки якій вона знаходиться в постійному розвитку. У центрі уваги вітчизняного дослідника був змістовий бік мови, яку він вважав засобом, що творить думку [Потебня 1922, с. 24]. Так само, як і Гумбольдт, Потебня розглядав мову у якості основного засобу мислення та своєрідного «проміжного світу»: „... як окреме слово стає між людиною та предметом, так і уся мова між людиною та природою, що на нього впливає” [Потебня 1922, с. 27]. Цю взаємодію вчений досліджує на базі номінації. На його думку, слово створюється із суб'єктивного сприйняття і „є відбитком не самого предмету, а його відображення у душі” [Потебня 1922, с. 27], тобто воно поєднує в собі як суб'єктивні, так і об'єктивні важелі, що зумовлює усю глибину значення та неможливість його повноцінного розуміння через велику кількість імпліцитних змістів.

В працях О. О. Потебні не існує не тільки однозначного тлумачення поняття ВФ слова, а також однакового закріпленого термінопозначення досліджуваного ним явища. У працях вченого представлено майже 50 назв (слів і словосполучень) на позначення поняття внутрішньої форми слова, мотивація яких, у свою чергу, надає цінну інформацію про те, як сам О.О.Потебня розгадував цей феномен для себе. Пор.: *найближче етимологічне значення;*

етимологічне значення; власне значення слова; власний зміст слова; представлення; центр образу; одна з ознак, яка домінує над іншими; центральна ознака образу, яка виражається словом; знак; знак знака; символ відомого змісту; образ образу; єдиний об'єктивний зміст слова; об'єктивний зміст слова; знак значення; внутрішній знак значення та ін. [Голянич 2007, с.20].

Як бачимо, феномен ВФ слова є багатомірним для О.О.Потебні. Показово, що внутрішня форма розуміється вченим не лише як елемент пам'яті мови через збереження ознаки об'єкта, але і як схема взаємодії з ним [Кубрякова 2004, с. 366]. Пор.: англ. *beard* (<зах.герм. *barthaz* < іє. *bhar-dha* 'борода') // укр. *борода* (<старосл. *брада* < лат. *barba* < іє. *bher/bhor* 'колотися, бути гострим'); або ж англ. *grapes* (< фр. *grape* 'гроно винограду' < франк. *graper* 'збирати виноград' < пгерм. **krarpon* 'гачок, який використовувався для збору винограду') // укр. *виноград* (< стсл. *виноград* 'виноградник' < калька гот. *weingards* 'виноградник' < *wein* 'вино' + *gard* 'город, сад') та под. Ці та подібні приклади, яких безліч в етимологічних словниках, часто й густо відкривають живі зв'язки найменувань з тими процесуальними діями, які закріпилися за словами. Це, звичайно ж не є свідченням «об'єктивності» назви щодо предмета найменування. Скоріше, ВФ є засобом об'єктивації соціокультурної значущості певних ознак предмета для людини під час народження слова.

Знаковим й до кінця не зрозумілим є наступне визначення ВФ О.О.Потебнею: **„Внутрішня форма слова є відношенням змісту думки до свідомості; вона показує, як людині уявляється її власна думка”** [Потебня 1922, с. 83]. Ключовим тут слід вважати дихотомію співвідношення «змісту думки і свідомості», де під першим розуміється, очевидно, початковий етап формування поняття, яке має бути закріпленим в слові, а під другим – власне рівень людської свідомості (колективного чи індивідуального знання про світ), яка скеровує лінгвокогнітивні процеси номінації. О. О. Потебня вважав, що саме цим можна пояснити той факт, що „у мові існує багато слів для позначення предмета, так само, як і одне слово може вживатися для позначення абсолютно різних предметів” [Потебня 1922, с.83].

Те саме стосується й порівняння ВФ слів різних мовних культур, де в кожному випадку будь-яка ознака номінації закарбовує актуальні для «свідомості соціуму» (на момент народження назви) ознаки предмета найменування. Порівняймо деякі англійські та українські назви, що містять спільний компонент *chair*//*стілець*, і звернімо увагу на те, як по-різному використовується цей компонент для словотворення в межах двох світоглядних та мовних картинах світу: англ. *chairman/chairwoman* 'голова' (<*chair* 'стілець' + *man* 'чоловік, людина' / *chair* 'стілець' + *woman* 'жінка'), англ. *chair-car* амер. 'вагон-салон' (< *chair* 'стілець' + *car* 'вагон'), англ. *chair-bed* 'крісло-ліжко' (< *chair* 'стілець' + *bed* 'ліжко'), англ. *chairwarmer* 'нероба, дармоїд' (< *chair* 'стілець' + *warmer* 'нагрівач') або укр. *стілець* (< стіл), укр. *стільниця* 'кухона дошка' (<стіл), *стільчик* 'стілець' (< стіл), укр. *столиця* 'рушник який стелять поверх скатерки' (<стіл), *столовник* 'той, хто харчується в когось за плату' (<стіл), *стільник* 'лист, утворюваний бджолами з воску' (< можливі варіанти *цілина*, *цілий*, *стіл*, *стелити* або *стіна* [Етимологічний словник української мови 2006, с. 419]).

Одним з дискусійних питань лишається співвідношення ВФ слова та його етимології. Не зупиняючись на цьому детально, зазначимо, що ми дотримуємось думки про необхідність розмежування цих понять. Наведені вище приклади демонструють роль ВФ слова, а не його етимології в ономасіологічних мовних процесах.

Лінгвокогнітивна функція ВФ слова полягає і в тому, що вона (внутрішня форма) стає «центром образу» предмета для представників певної мови. Слово, таким чином, є для мовця „з самого свого народження засобом розуміти себе та свої *сприйняття*” [Потебня 1922, с. 116]. Іще раз повернемося до античної філософії, де внутрішня форма (для них – *ейдос*) – „це те, що дає цілісність уяві, відкриває гармонію образу через ідею єдності” [Голянич 2007, с. 10].

Даючи пояснення щодо внутрішньої форми слова та образу, О. О. Потебня говорить, що має на увазі *не образ предмета, а образ образу*, тобто *уявлення* [Потебня 1922, с. 116] про певний предмет. **Уявлення**, яке продукує мозок за власними когнітивними законами, і є «змістом» нашої думки, але воно «має значення не саме по собі, а лише як форма, у якій чуттєвий образ входить у нашу свідомість» [Потебня 1922, с. 117]. Внутрішня форма слова у такому розумінні стає джерелом інформації про таємниці когнітивної діяльності свідомості, оскільки виступає формою збереження такої інформації через закарбовані в назвах значущі

для людини ознаки номінації. Пор.: англ. *wind* 'повітря в русі' (< іє. *we-nt-o-* 'той, що віє' < *we-* 'віяти, дути' [Online Etymology Dictionary]) // укр. *вітер* 'той, що віє' (< псл. *vetrъ* < *vejati* 'віяти' [Етимологічний словник української мови 1982, с. 406]), англ. *snowfall* 'падає сніг' (< *snow* 'сніг' + *fall* 'надіння') // укр. *снігопад* 'падає сніг' (< псл. *snegъ* < гот. *snaiws* 'іде сніг' [Етимологічний словник української мови 2006, с. 334]), англ. *blaze of the sun* 'плам'я сонця' // укр. *пригрів* 'місце, що пригрівається сонцем' (< укр. *griti*) // рос. *солнцепёк* 'сонце пече' (< рос. *солнце*), англ. *breakwater* 'той, що розбиває воду' (< *break* 'розбивати' + *water* 'вода') // укр. *хвилеріз* 'той, що ріже хвилі' (< укр. *хвиля* + *різати*) // рос. *волнорез* 'той, що ріже хвилі' (< рос. *волна* + *резать* та ін.).

Отже, ВФ, виступаючи як основа умотивованості, виконує функцію з'єднуючого ланцюжка між змістовою та формальною сторонами мовного знака. Вона стає своєрідним віконцем, яке допомагає побачити когнітивні та духовні особливості національних мовних картин світу, якщо береться як параметр міжмовного зіставлення. Очевидним є й те, що ВФ, як правило, не помічається мовцем, якщо спеціально не звертати не це увагу: сама природа комунікації відсуває особливості номінації слів на віддалений план мовної свідомості, а зрештою призводить до певної ерозії і навіть відчуження у слів первинних семантичних ознак (пор.: *червоні, сині ... чорнила*). Знайомство з іншими мовами у дзеркалі рідної дає змогу побачити те, на що раніше не зверталась увага (пор. укр. *ожеледиця*, рос. *гололедица*, п. *ślizgawica* та один з англійських синонімів *black-ice*, появу якого можна пояснити власне британськими кліматичними особливостями, коли раптово замерзає мокра після дощів поверхня ґрунту).

Міжмовне зіставлення слів за ВФ – це встановлення спільного та відмінного на рівні взаємозв'язку зовнішньої та внутрішньої форми з лексичним наповненням порівнюваних слів. В.М.Русанівський виділив тут чотири можливих явища: 1) спільність внутрішньої та зовнішньої форми при різному матеріальному (звуковому) вираженні (укр. *випіз* і нім. *der Ausschnitt*); 2) відмінність як зовнішньої, так і внутрішньої форми слів з однаковим значенням (укр. *чужина* і нім. *island* 'зовнішня земля', 'країна'; укр. *зошит* і ч. *pisanka*); 3) відмінність ВФ у слів з однаковою зовнішньою формою (укр. *тесяр* від *tesati* та нім. *der Tischler* від *der Tisch* 'стіл'); пор. також рос. *столяр* від *стіл*; 4) спільність ВФ у слів з відмінною зовнішньою формою (рос. *моряк* і англ. *seaman*, нім. *Seemann* та под. [див.: Русанівський 1988, с. 17-18]).

Слова останньої (четвертої) групи є найбільш поширеними в плані типології зіставлення. Цілком зрозуміло, що більше спільного за ознакою первинної мотивації слід очікувати у споріднених мовах. Генетично і структурно віддалені мови також виявляють цілі групи лексичних відповідників, що містять спільні ознаки ВФ. Тут є не тільки цілком зрозумілі паралелі типу рос. *кукушка*, сербськ. *кукавица*, нім. *Kuckuck*, англ. *cuckoo* та под., але й слова, внутрішня форма яких відбиває спільні для різних націй гносеологічно значущі ознаки. Пор.: ісп. *ventana* – англ. *window* (назви вікна від ознаки 'вітер'); укр. *лісник* – англ. *forest-guard*, фр. *garde-forestier*, тат. *урманчы*.

Спільне у первинній мотивації містять не тільки окремі слова, а й фразеологічні одиниці. Пор.: укр. *бути однією ногою в могилі*, англ. *to have one foot in the grave*; укр. *звернути собі шию*, рос. *сломать себе шею*, англ. *to break one's neck*, фр. *se casser le cou* і т.ін. Трапляються навіть випадки концептуально-семантичної схожості між українськими, російськими та японськими пареміями: *І швець, і жнець, і на соніці гравець*; *І швець, и жнец, и на дуде игрец* та япон. (у букв. авт. перекладі на рос.) – *И самурай (воин), и пахарь, и работник, и купец* [Пирогов 2003, с. 44].

Приклади такого типу є свідченням єдності лінгво-семіотичних моделей, що покладено в основу людських мов, та підтвердженням єдності когнітивно-семантичного універсуму на ноосферному рівні. Внутрішня форма мовних одиниць матеріалізує цю єдність і разом з тим виражає відмінності вербалізації загальної мовної тотожності, що є наслідком особливостей лінгвокогнітивних уявлень, проявом специфіки національного світобачення. Саме тому, наприклад, *звістка* (рос. *известие*) – це в німецькій мові *Nachricht* ('те, що повідомляється'), в італійській – *notizia* ('дещо відоме'), в англійській, французькій, шведській, фінській та інших – 'новина' (*the news; nouvelle; nyhet; uutinen*).

Цілком закономірно, що слова, мотивовані різними семантичними ознаками, є безпосереднім предметом контрастивного аналізу, оскільки цікаво дізнатися, чому саме і як

одні й ті самі реалії іменуються в різних мовах: укр. *їдальня* (<'їсти') – рос. *столовая* (<'стіл'); укр. *подарунок* (<'дар', 'дарити') – болг. *принос* (<'нести', 'приносити') – англ. *gift* (< *to give* 'давати'). Таким чином можна вибудувати цікаві ланцюжки слів, де в кожній іншій мові можна побачити нову первинну семантичну ознаку, а усі разом вони становлять різнобарвний сигніфікативний спектр певного денотата. Не тільки на фоні різних мов, але і в межах однієї національної мови можна простежити креативну силу ВФ для наочного вираження знакових ознак в семантиці слів. Так, діалекти української мови мають такий набір назв рушника: *рушник* – *ручник* ('рушник для рук'), *утирач*, *утирало*, *утиральник* ('рушник для утирання обличчя'), *стирач*, *стирок* ('для витирання столу, лавки'), *покутник*, *божник*, *біжник* ('рушник для прикрашення ікони') [Жайворонок 1996].

Важливим аспектом міжмовного вивчення ВФ слів є порівняльний аналіз наявного впливу, своєрідної *прогностичної функції* первинної ознаки для формування подальших значень окремих слів. Так, цікаво дізнатися, що спільнослов'янське слово **letъnikъ* (суфіксальне похідне від **leto* 'тепла пора року') в сучасних слов'янських мовах втілилось у такі значення, як 'однолітня рослина' (укр., рос.), 'перший день березня' (болг.), 'річне теля' (словен.), 'літнє помешкання' (чеськ.), 'жіноча літня спідниця', 'літній шлях' (п.) та ін.. Специфіка мотивації не тільки пронизує історію слів, а й керує сучасними словотвірними процесами, закономірностями вторинної номінації тощо (укр. *перешиванаць* 'про людину, яка змінює свої політичні погляди', *писанка* 'вродлива жінка', англ. *King Kong* 'сильний чоловік', *gas-bag*, *windbag*, *chatterbox*, 'балакуша' (триндичиха) та под.). Принагідно зауважимо, що ВФ слова, виростаючи з етимону, який своєю чергою, є віддзеркаленням архетипічного образу, інколи виконує ще й особливу енергетичну функцію, зберігаючи колективне несвідоме у вигляді власного психо-енергетичного імпульсу, яке притаманне самому архетипові. Проте, це окрема, непроста і цікава проблема (див.: [Манакин 2008]).

Розширення семантичної палітри слів відриває позначувальне від першопричини номінації, призводить до деетимологізації. Проте віддаленні зв'язки із первинною мотивацією певною мірою зберігаються, а часто є зримими в інших мовах, якщо йдеться, наприклад, про запозичення.

Таким чином, ВФ слова у зіставному її вивченні відкриває можливості реконструкції окремих ланцюжків мовної номінації, даючи тим самим певну інформацію про таємниці народження і функціонування слова в мовознавчому, а також гносеологічному, когнітивному, етнологічному, культурологічному і навіть лінгвоенергетичному аспектах дослідження. Крім того, мотиваційні зв'язки найменувань, які відсилають до однакових (або подібних) денотатів, дозволяють представити відмінний від генетичних та структурно-морфологічних класифікацій розподіл мов світу, який базується на спільному або відмінному в мотиваційних ознаках, покладених в основу найменувань.

Література

- Етимологічний словник української мови*. У 7 т. – Т. 1. – К.: Наукова думка, 1982 – 632 с. *Етимологічний словник української мови*. У 7 т. – Т. 5. – К.: Наукова думка, 2006. – 704 с. *Голянич М. І.* Внутрішня форма слова і дискурс: Монографія. — Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2007. – 296 с. *Гумбольдт В. фон.* Избранные труды по языкознанию. – М.: «Прогресс», 1984. – 396 с. *Жайворонок В.В.* Слово в етнологічному контексті // *Мовознавство*. – 1996.-№1. *Клименко Н. Ф.* Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові. – К.: Наукова думка, 1984. – 252 с. *Кочерган М. П.* Основи зіставного мовознавства. – К.: Академія, 2006 р. – 423 с. *Кубрякова Е. С.* Язык и знание: На пути получения знаний о языке: части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира/ Институт языкознания РАН. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 555 с. *Лосев А.Ф.* Знак. Символ. Миф. – М.: МГУ, 1982 г. – 479 с. *Манакин В. Н.* Сопоставительная лексикология. – К.: Знання, 2004. – 326 с. *Манакин В.М.* Мова як енергетичний феномен. Світогляд. Науково-популярний журнал НАН України. – К.: «Академперіодика» НАН України, 2008. – № 2(10). – С. 48-54. *Откупщиков Ю. В.* Из истории индоевропейского словообразования. – СПб., Филологический факультет СПбГУ. – 2005, – 320 с. *Пирогов В.Л.* Структура і семантика паремійних одиниць японської, англійської, української та російської мов. АКД. – К., 2003. *Русанівський В. М.* Структура лексичної і граматичної семантики / АН УРСР Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; – К.: Наукова думка, 1988 – 240 с. *Снитко Е. С.* Внутренняя форма номинативных единиц. – Львов: Світ, 1990. – 188 с. *Online Etymology Dictionary* // <http://www.etymonline.com/index.php>.